

LUBOŠ TARABA

Prodané vítězství

POSLEDNÍ VÁLKA
ZA OSVOBOZENÍ ITÁLIE
1866

ÉPOCHA

EDICE

**Polozapomenuté
války**

POLOZAPOMENUTÉ
VÁLKY

Ediční rada edice Polozapomenuté války

doc. PhDr. Ivana Čornejová, CSc. (Ústav dějin UK a archiv UK)

prof. PhDr. Radek Fukala, Ph.D. (FF UJEP Ústí nad Labem)

doc. PhDr. Jan Halada, CSc. (FSV UK, Institut komunikačních studií
a žurnalistiky)

PhDr. Petr Hofman (Ústav pro soudobé dějiny AV ČR)

prof. PhDr. Martin Kovář, Ph.D. (FF UK, Ústav světových dějin
na FF UK)

prof. PhDr. Robert Kvaček, CSc. (FF UK a Technická univerzita Liberec)

PhDr. Karel Richter, CSc. (předseda Klubu autorů literatury faktu)

prof. PhDr. Aleš Skřivan, CSc. (FF UK, Ústav světových dějin)

POLOZAPOMENUTĚ
VÁLKY.

EDICE

LUBOŠ TARABA

Prodané vítězství

POSLEDNÍ VÁLKA
ZA SJEDNOCENÍ ITÁLIE
1866

NAKLADATELSTVÍ
EPOCHA

Copyright © Luboš Taraba, 2014

Cover © Karel Kárász, 2014

Czech Edition © Nakladatelství Epoque, Praha 2014

ISBN 978-80-7425-229-7

OBSAH

Pruské slovíčko	9
Věc cti	18
Čiré bláznovství	58
Malá válka	118
Dřevěná hlava	135
Konec malé války	172
Bídny mír	180
Ordre de bataille	183
Chronologie	194
Výběr z použité literatury	196

„Zítřa jim pořádně nařežeme.“

Viktor Emanuel II.

PRUSKÉ SLOVIČKO

Začínala sobota 23. června roku 1866 zasvěcená svatě Agripině. Podle dobové pranostiky by lidé měli ten den odpočívat jen ve stínu. Do východu slunce sice ještě pár hodin chybělo, ale i tak už bylo pořádné teplo. V uličkách jindy ospalého městečka Goito, které asi padesát metrů široká řeka Mincio dělila na italskou a rakouskou část, se tísnili muži v modrošedých kabátech, někteří v kalhotách stejné barvy, jiní v bílých. Zatímco někteří jen odpočívali, jiní spali přímo na zemi. Část z nich nervózně, jiní s nadšením, přemýšleli, co asi příští hodiny a dny přinesou. Jen pár metrů od nich se ve tmě valila kamenitým řečištěm, nad kterým se klenul úzký most, voda z jezera, kterému se italsky říká Lago di Garda, německy Gardasee. Už večer si most pozorně prohlédlo několik vojáků v bílých kalhotách, s černým chráničem na pravém kolenu a s klobouky ozdobenými černým peřím na hlavách. Elitní lehcí pěšáci, *bersaglieri* 8. praporu, zjistili, že most je nejen netknutý, ale že není ani podminovaný, jak se obávali. Až se v sedm hodin ráno dostaví Jeho Veličenstvo Viktor Emanuel, přejde po mostě jako první jejich prapor a za ním ještě jeden následovaný jezdeckými pluky *Cavalleggeri di Saluzzo* a *Lancieri di Foggia* a dvěma šestispřezími táhnoucími každé jedno dělo. Pouhých třicet kilometrů před nimi ležela v předpolí Dolomitů Verona, nejdůležitější rakouská pevnost v severní Itálii.

Prozatím jim cestu ještě přehrazovala bílo-červená závora, ale o půl páté ráno ji ulomí příslušníci jízdní divize, až je generál de Sonnaz posle hledat nepřitele. Nikdo ale nevěřil, že ho najdou. Je daleko, až někde za řekou Adiží, mysleli si všichni. Přesně o osmé hodině ráno tak pro Italy začne oficiálně třetí „svatá válka“ za sjednocení jejich země. Stejně jako dvakrát předtím bude jejich protivníkem Rakousko. Tentokrát mu válku ani nevyhlásili. Pouze ukončili sedm let trvající staré příměří.

Jen pár stovek metrů odtud vedle sebe na obou březích Mincia pokojně tlela už devatenáctým rokem těla piemontských a rakouských pěšáků, kteří se tu utkali v dubnu a květnu 1848. Tehdy se sardinský král Karel Albert pokusil využít vlny revolučních bouří k tomu, aby vyrval Rakousku severní Itálii. Po prvních úspěších ale přišel debakl u nedaleké vesnice Custoza, který polní maršál Radecký korunoval na jaře následujícího roku v bitvě u Novary. Karla Alberta, honosícího se už titulem italského krále, to stálo korunu piemontského království, kterou předal několik hodin po bitvě svému synovi Viktoru Emanuelovi. Zemřel jen pár týdnů poté v dobrovolném exilu v Portugalsku.

V neděli 24. června navíc uplyne přesně sedm let od krvavého vyvrcholení druhého piemontského pokusu vyhnat „Němce“, jak Italové říkali Rakušanům, od bitvy u Solferina. Francouzský císař Napoleon III. u této vesnice ležící v kopcích patnáct kilometrů od Goita sebral v krvavé řeži Františku Josefovi Lombardii, aby ji vzápětí daroval svému piemontskému spojenci. Poté, co Viktor Emanuel II. anektoval Lombardii, následovala lavina dobře zorganizovaných plebiscitů v parmském, modenském a toskánském knížectví, jejichž výsledkem bylo připojení těchto státečků k Piemontu. Krátce nato se nejslavnější italský karbonář Giuseppe Garibaldi zmocnil se čtrnácti stovkami dobrovolníků a zrezivělými puškami, které mu obstaral strůjce italského sjednocení piemontský první ministr hrabě Cavour, bourbonského Království obojí Sicílie. A vzápětí s přispěním armády Viktora Emanuela následně obral s britským posvěcením Svatého otce o většinu jeho území. Došlo tak ke spojení severu a jihu „italské boty“. Hrabě Cavour pár měsíců nato uspořádal první „všeitalské“ volby a sardinský král Viktor Emanuel vládnoucí kdysi malému chudému kraji pod Alpami, odtud jméno Piemont, se mohl od května 1861 psát „z vůle lidu a boží milosti“ prvním králem dvaadvacetimilionové Itálie.

Nebyla ale úplně celá jeho. Třebaže Italové tvrdili, že „Itálie je hotová“, „pod cizí vládou“, zůstávalo Věčné město, za jehož hradbami přežíval chráněn francouzskými bodáky před choutkami italského krále zmocnit se jeho posledního útočiště a učinit z něj hlavní město království, papež Pius IX., také Ital. Další kus Itálie zase stále ještě „trpěl pod jhem“ nenáviděných Habsburků, protože císaři Františku Josefovi zbylo z původního Lombardsko-benátského království i přes porážku

u Solferina ještě Benátsko a Jižní Tyrolsko. Zatímco obyvatelé severní části Südtirol mluvili německy a smýšleli rakousky, jejich jižní sousedé z Trentina (Tridentiska) hovořili italsky a stejně jako Benátčané tajně věřili, že se jednou probudí jako Italové, jak jim Viktor Emanuel opakovaně sliboval.

Viktor Emanuel II.

Triumfující Cavour, který předtím přemluvil k druhé válce s Rakouskem francouzského císaře Napoleona III., neponechal nic náhodě a už si vyhlédl nového spojence, aby mu pomohl v další válce získat poslední rakouské „italské provincie“. „Proradný“ Bonaparte, který podle Cavoura „zradil“ po Solferinu Itálii tím, že už nechtěl dále válčit, nepřicházel v úvahu již proto, že neprojevoval dost ochoty znovu prolévat kvůli „nevědným Italům“ francouzskou krev. Ti synovce „velkého Napoleona“ štváli navíc neskrývanými sny o Římu jako hlavním městě. On přitom musel Věčné město a hlavně papeže chránit už jen kvůli francouzským katolíkům, kteří by mu to spočítali, kdyby nechal Svatého otce na pospas Viktoru Emanuelovi.

Jako nový ideální partner se Cavourovi nabízelo Prusko. Stálo totiž, jak vysvětlil svým diplomatům, „v čele německého nacionalismu“, stejně jako Piemont italského na Apeninském poloostrově. A aby Italové a Prusové mohli triumfovat, muselo být nejprve poraženo Rakousko. Je třeba „se připravit na to, že jednoho dne se budeme procházet po Vídni“, tvrdil Cavour. Stejně smýšlel i budoucí pruský první ministr Otto von Bismarck, toho času ještě vyslanec na ruském dvoře, když prohlašoval, že, „zrod silné Itálie na jihu mezi Francií a Rakouskem je pro Prusko požehnáním“. Jenže tak daleko jako Bismarck jeho nadřízení v Berlíně ještě nedohlédli a Cavourova emisara, generála Alfonse La Marmoru, vypočlonkovali v lednu 1861 bez větších cirátů domů. „Zdáli jsme se příliš revoluční,“ glosoval generál pruské grobiánství. A když v polovině roku 1862 pruský ministr zahraničí hrabě Albrecht von Bernstorff oznámil, že jeho panovník Vilém I. hodlá uznat Itálii, vysvětlil Viktoru Emanuelovi, že to není protirakouský tah, že pro Berlín je „rakouská okupace Benátek... zárukou bezpečnosti Německého spolku“.

Jenže již v září téhož roku se do křesla předsedy vlády uvelebil Bismarck, přesvědčený, že „Rakousko, jak jsem si ho představoval, ve skutečnosti neexistuje, a že bude tudíž nemožné žít s ním dlouho v souladu“.

La Marmora

Už v říjnu jeho vyslanec v Turínu sondoval, jak by se Itálie zachovala v případě prusko-rakouské války. Ministr zahraničí hrabě Giuseppe Pasolini potěšil Bismarcka slovy, že jeho země bude stát „po boku nepřátel Rakouska“. Naplňovala se tak předpověď bývalého francouzského vyslance ve Vídni a znalce německých poměrů Françoise-Adolpha de Bourquney: „Bude-li jednoho dne pan Bismarck jmenován prvním ministrem pruského krále, podrobí si Německo a z Pruska učiní první evropskou mocnost.“

Prozatím to Bismarck zkoušel s Rakušany metodou cukru a biče a v rukávu skrýval italského žolíka. Pokud Vídeň přenechá Prusku volnou ruku v Německu, může s ním počítat v budoucí válce o Lombardii, sliboval. V opačném případě hrozil, že dvaadvacetimilionová Itálie a devatenáctimilionové Prusko minimálně srovnají poměr sil s pětatřicetimilionovou říší Františka Josefa, což Berlínu umožní ovládnout celé Německo a Turín se konečně dočká „osvobození“ Benátska. Jenže rakouský císař neuměl a ani nechtěl být „rozumný“, jak si pruský předseda vlády přál. Ani v nejmenším se nechtěl vzdát vůdčího postavení v Německém spolku, který Vídeň společně s Berlínem od vídeňského kongresu řídila. Rakouský vyslanec hrabě Alajos Károlyi navíc Bismarcka nazvedl ze židle poznámkou, že jeho panovník (zklamán pruským přístupem za války s Piemontem v roce 1859) nevěří v to, že by v Prusku našel v případě nebezpečí „dobrého spojence“. Nejen proto František Josef už na pokušení získat Lombardii zpět rezignoval. Nešlo by to bez boje, a to si nepřál už jen proto, že by měl pravděpodobně opět na krku válku s „tím chlapem“ z Paříže, s Napoleonem III.

Ani čelnímu představiteli italské generality, dvašedesátiletému hraběti Alfonsovi della Marmora, jak si poitalštil své původní pofrancouzštělé jméno La Marmora, se vyhlídka na novou válku s Rakouskem v dohledné době nezamlouvala. Armáda Viktora Emanuela na ni nebyla připravena. „Kdybych mohl říci rakouskému císaři pár slov, uvedl bych argumenty společného zájmu, které by ho přesvědčily,“ tvrdil sebevědomě v září 1864 v turínském parlamentu La Marmora, který si od devíti let každé ráno oblékal stále jen uniformu.

Tak jednoduché to nebylo. František Josef totiž Itálii jako stát neznával a o jejím králi se vyjadřoval všelijak, jen ne vybraně. O necelé dva týdny později se La Marmora, jenž si otevřel dvířka ke kariéře záchranou

krále Karla Alberta v srpnu 1848 z rukou nespokojených obyvatel Milána konsternovaných vítězným návratem maršála Radeckého, stal šéfem vlády a ministrem zahraničí. Alespoň zpočátku opravdu doufal, že se nějak s Rakouskem ohroženým pruskými ambicemi dohodne. Jenže hašteříci Prusko a Rakousko se daly nečekaně na přelomu let 1863–1864 dohromady. Spojilo je Dánsko. Jeho nový panovník Kristián IX. totiž anektoval polabské knížectví Šlesvicko (Schleswig), jež bylo do té doby spolu s Holštýnskem (Holstein) a Lauenburgem svázáno s Kodaní v rámci personální unie. Protože německy mluvící Holštýn, který obdržel od Kristiána nový status, náležel k Německému spolku, jeho členové to nemohli přejít mlčením. Zvláště Bismarck byl v tomto směru hodně aktivní a ani Rakušané nezůstali zticha. Před důsledky takové krátkozraké politiky vůči Prusku praktikované rakouským ministrem zahraničí, rodákem z bavorského Regensburgu, hrabětem Johannem von Rechberg, varoval například český poslanec v říšském sněmu Ignác Kuranda: „Uvidíte, že z této kampaně bude profitovat jen Prusko... Boj mezi oběma mocnostmi začíná opět jako v roce 1850, však bez toho, že bychom měli naději uštědit Prusku nové olomoucké ponížení.“ Jenže Rechberg preferoval spolupráci s Pruskem, aby, jak věřil, posílil rakouské postavení v Německém spolku podkopávané právě Berlínem.

Po krátké hannoversko-saské intervenci na ochranu Holštýnska zakročily koncem ledna 1864 Prusko s Rakouskem. Mezinárodní konference v Londýně pod patronací britské vlády snažící se vše vyřešit dialogem se minula účinkem. Následná třítýdenní červencová „spolková exekuce“ donutila Dánsko vzdát se inkriminovaných knížectví a jejich půl milionu obyvatel. Zatímco Vídň se zamlouvala myšlenka udělat z nich nový „německý“ spolkový stát, Bismarck by je rád připojil k Prusku. Proto přišel s nabídkou: Šlesvik, Holštýn a Lauenburg za podporu Vídně v „italských záležitostech“. Rechbergovo odmítnutí bylo jeho labutí písni. Od října 1864 šéfoval ministerstvu zahraničí podmaršál Alexander hrabě Mensdorff-Pouilly, reprezentant tvrdšího postupu vůči Prusům. V následujících měsících to mezi Berlínem a Vídní jiskřilo, ale vše zůstávalo v diplomatické rovině. Rok po tažení proti Dánsku, v srpnu 1865, se obě „německé mocnosti“ přece jen dohodly.

Ještě předtím se pruský vyslanec Guido von Usedom v červenci 1865 dvakrát poptával u italské vlády, která se mezitím musela na nátlak

francouzského císaře Napoleona přestěhovat do nového hlavního města Florencie, aby jí zašla z finančních důvodů chuť válčit, na její „postoj v eventuální válce s Rakouskem“, ale po prusko-rakouské schůzce v lázních Bad Gastein vše utichlo. „Kompromisním“ řešením v podobě rozdělení správy nad oběma knížectvími Holštýnsko připadlo Rakousku a Šlesvicko Prusku. Vídeň zároveň Berlínu přepustila za dva a půl milionu dánských tolarů Lauenburg. Tím byly, jak tvrdil Bismarck, „zaretušovány trhliny“ mezi oběma „německými bratry“. Ve skutečnosti ale pruský první ministr získal badgasteinskou smlouvou jedinečný prostředek jak dohnat Rakousko k válce, kdykoli si bude přát. Rakušané se dali nachytat na jeho nápad, aby každá smluvní strana měla právo zakročit, nebude-li se jí líbit, jak se chová druhá strana v přidělené zemi.

Nyní si Bismarck ze všeho nejvíce potřeboval vyjasnit, jak se zachová v případné budoucí „válce Němců proti Němcům“ úhlavní odpůrce myšlenky německého sjednocení Napoleon III. Proto se do Francie, odkud byl v září 1862 povolán z postu vyslance do úřadu prvního ministra, dvakrát na podzim 1865 vypravil. Rád by si totiž zajistil Bonapartovu neutralitu. Vysvětlil mu, že badgasteinská dohoda není ničím jiným než oddychovým časem před rozhodujícím střetem s Vídní, v němž počítá i s Itálií, která tak bude konečně „svobodná od Alp po Jadran“. Jak z říjnové schůzky v Biarritzu, tak listopadového setkání v Saint Cloud se Bismarck ale vrátil s prázdnými rukama. Jen se ujistil, že „myšlenka francouzsko-pruské aliance“, jak se o ní psalo v rakouském tisku, byla pouhým výmyslem vídeňských pisálků. Francouzskému imperátorovi by se totiž docela hodilo, kdyby si „Němci“ pustili navzájem žilou. „Dovedeme německé mocnosti k tomu, aby na sebe střílely z děl,“ měl říci Napoleon italskému vyslanci rytíři Constantinu Nigrovi. O to méně se mu zamlouvala italská spoluúčast na „německé“ válce. Nic jiného než apelo- vat na Viktora Emanuela, aby se držel stranou, a čekat na okamžik, kdy nabídne vyčerpaným rivalům své zprostředkovatelské služby, Bonaparte dělat nemohl. Ruce mu svazovalo jak válečné dobrodružství v Mexiku, tak nedostatek peněz. Jak mu objasnil bankéř James de Rothschild, francouzská státní pokladna byla na dně. Časy, kdy „malý Napoleon“ diktoval Evropě svou vůli, už byly už jen deset let starou blednoucí vzpomínkou.

La Marmora si Bad Gastein vyložil jako konec nadějí na to, jak obrat Rakousko zaneprázdněné bojem s Pruskem o Benátky. Třebaže později

tvrdil, že od listopadu 1865 čekal jen na pruské „slovičko“, ve skutečnosti válečné plány odložil do šuplíku. Protože mír Benátky od Itálie vzdaloval, do Vídně se v listopadu rozjel s posvěcením florentské vlády bankéř Jacob von Landau, známý kontakty v nejvyšších patrech rakouského dvora. Měl sondovat nálady vůči Itálii a hlavně učinit rakouskému císaři návrh na koupi Benátska. Třebaže František Josef se dal slyšet, že o Benátkách se nemůže rozhodnout jinak než na bojišti, italský ministr války Ignazio Pettinengo, který přesně na Nový rok 1866 vystřídal v úřadu generála Agostina Petittiho, zahájil úřadování seškrtáním početního stavu vojska a výdajů na ozbrojené síly, aby z nařízení vlády ušetřil jedenáct milionů lir.

Jenže Bismarck měl jiné představy. Nejprve La Marmoru mile překvapil koncem prosince 1865 podpisem obchodní smlouvy s Itálií. A krátce nato ho zaskočil, když v polovině ledna 1866 nařídil vyslanci Guidovi von Usedom, aby ve Florencii znovu resuscitoval téma prusko-italské vojenské spolupráce. A vzápětí přišlo udělení nejvyššího pruského vyznamenání *Řádu černé orlice* Viktoru Emanuelovi. „Aliance s Pruskem proti Rakousku za účelem získání Benátska byla věcí našeho nejvyššího zájmu. Spojili jsme se proto s pruskou vládou,“ shrne La Marmora to, co následovalo.

Jen pár dní nato Bismarck obvinil Rakousko, že podporuje v polabských knížectvích „revoluční tendence“, kterým nedávno ještě společně s Pruskem čelilo. Vídeň si nahrála na pruský smeč nótou ministra zahraničí Mensdorff-Puillyho žádajícího, aby v Berlíně respektovali správu Jeho císařského Veličenstva v Holštýnsku. Vídni se také nelíbí pruské manýry ve Šlesvicku, ale nekritizuje je ani nevyhrožuje, argumentoval Mensdorff-Puilly.

Pokud Bismarck přece jen na okamžik zaváhal o správnosti válečného řešení, nyní byl definitivně rozhodnut. Koncem ledna ho potěšil Napoleon III. Veřejně deklaroval, že zachová v německých záležitostech neutralitu. Čtyři dny před koncem února Bismarck přesvědčil Viléma I., že nadešel čas splnit „svou povinnost“, tedy rozhodnout o tom, kdo bude pánem Německa. Když se dva dny nato sešla pruská korunní rada, válka byla pro Bismarcka hotovou věcí. „Rakousko není vyzbrojeno, není s to se vyzbrojit. Prusku bude stačit jediný úder, svést jednu velkou bitvu někde pod Slezskem, aby mohlo vládě ve Vídni nadiktovat (svůj) mír,“

přesvědčoval kancléř váhající členy vlády. Nejvíce se myšlenky na „bratrovražednou válku“ protivil Vilém I. Ale ani on nebyl imunní vůči Bismarckovým poznámkám o rakouské „nevděčnosti“ a „perfidnosti“.

„Kdyby Itálie neexistovala, musela by být vytvořena,“ měl říci Bismarck, když zdůvodňoval, proč se spojit s Viktorem Emanuelem. Bez smlouvy s ním to opravdu nepůjde, sekundoval mu šéf pruského generálního štábu Helmuth von Moltke. Italové zaměstnají rakouskou Jižní armádu v Benátsku a nedovolí její přesun do Čech proti pruské armádě, vysvětlil. Pár dní nato Bismarck prostřednictvím svého vyslance v Paříži hraběte Roberta von der Goltz vzkázal La Marmorovi, že čeká na jeho zplnomocněnce, aby s ním dojednal spojeneckou smlouvu. Volba padla na „muže zběhlého ve vojenském umění“, na velitele divize v Perugii generálmajora Giuseppa Govoneho. Jak on, tak vyslanec v Berlíně hrabě Claudio Camillo di Barral, obdržel instrukci dojednat detailní vojensko-politický pakt. Jen tak snad nenechá Bismarck Itálii na pospas rakouské armádě, kdyby se mu naskytlo výhodnější řešení, ubezpečoval La Marmora nejistě sám sebe. Italská armáda by „bez spojence“, jak tvrdil například bývalý ministr války, generál Alessandro Della Rovere, byla sama na „historického nepřítele“ Rakousko krátká.

VĚC CTI

Čtvrtého května 1861 oznámil ministr války a válečného námořnictva generál Manfredo Fanti v *Giornale Militare* přeměnu královské armády (*Esercito Regio*) v armádu italskou (*Esercito Italiano*). Dělo se tak postupným slučováním piemontských ozbrojených sil s armádami bývalých italských států. K dosavadním deseti piemontským pěším brigádám nejprve přibýly lombardské a toskánské pluky. Další byly zformovány z bývalých poddaných Svatého otce. V roce 1862 se armáda rozrostla dále o část Garibaldiho dobrovolníků a rok nato i o vojáky bývalého neapolského království ochotné složit přísahu Viktoru Emanuelovi.

Na papíře vypadala italská armáda impozantně. Mnohem složitější se ukázalo vyrobit z nových vojáků a důstojníků Italy. Byli více Sicilany, Neapolitánci či Toskánci než občany nového království. Tomuto přerodu měly napomoci i takové kroky jako zavedení špaget pocházejících z jihu coby součásti vojenského jídelníčku. Jiným kamenem úrazu byl důstojnický sbor tvořený doposud většinou Piemontány. Těm navíc vesměs kolovala v žilách modrá krev, takže „přivandrovalce“ z jihu či „parvenu“ z řad Garibaldiho „červených košil“ snášeli jen s velkým přemáháním a dávali jim pocítit svou nadřazenost.

Tyto a další, hlavně zdravotní, důvody vedly Fantiho během pár týdnů k rezignaci. V úřadu ministra války ho vystřídal první ministr Bettino Ricasoli, za kterého ale ministerstvo fakticky vedl generál Eufisio Cugia. Později převzal ministerstvo války generál Alessandro Della Rovere. Když na Ricasoliho místo nastoupil Urbano Rattazzi, řídil ministerstvo války od roku 1863 s jeho pověřením velký obdivovatel pruské armády a francouzského císaře Napoleona III. Alfonso Della Marmora. Potom, co se sám ujal kormidla vlády, si vybral za ministra války generála Agostina Petittiho.

Všichni ministři po celou dobu armádu úporně reformovali. Hlavní novinkou bylo rozšíření pluků o čtvrtý prapor a sjednocení tabulkových počtů důstojníků. Fantiho nástupci se domnívali, že propuštěním části důstojníků se elegantně zbaví nespokojenců a nepohodlných osob. Dopadlo to tak, že osmašedesát procent všech příslušníků důstojnického sboru mělo místo narození v Piemontu.

Reorganizace armády probíhala navíc na pozadí občanské války na italském jihu odmítajícím se smířit s novou „cizí“ vládou. V červenci 1862 tam sloužilo pod velením generála Enrica Cialdiniho až sto pět tisíc mužů. Ti sicilské a neapolské vesničany postupně zpacifikovali. Zvládli to do konce roku 1865, ale snadné to nebylo. Bylo třeba hodně síly a tvrdosti, aby se bývalí poddaní neapolského krále podřídili novému vládci.

Trvalý problém každého ministra války představovaly finance. Protože jen umořování astronomického státního dluhu pohltilo rovných třicet procent státního rozpočtu a dalších pětadvacet procent inkasovala armáda, bylo nutné přitáhnout jí opasek. Vláda začátkem roku 1866 proto rozhodla o redukci mírového stavu ozbrojených sil na 180 000 mužů. Přitom podle předpisů měla armáda mít v době míru 207 586 mužů a 320 děl. Za války by to mělo být 311 978 mužů a 538 děl. Z finančních důvodů skončily u ledu i plány na modernizaci dělostřelectva a zavedení nového typu pušek do výzbroje. V březnu 1866 to bylo náhle jinak. Kasárna se plnila záložníky povolávanými údajně na velké letní manévry. Takovému vysvětlení nevěřil ani největší naiva. Zadlužená Itálie si nemohla takový luxus dovolit. Připravovala se na válku.

Také ve Vídni se na válečné radě, která se v té době scházela průběžně, mluvilo o boji. Rakousko, které už v říjnu získalo od banky Rothschild půjčku sto padesát milionů zlatých na případnou válku, se vyostření vztahů s Pruskem obávalo. Ale na druhé straně všechno mělo své meze. Jak tomu vše nasvědčovalo, vyhnout se střetu se jevilo jako stále méně pravděpodobné, protože „Rakousko nechce opustit své poslání v Německu, tedy udržet německý spolkový systém“, což ho nutí být „ochrannou hrází... proti násilí, jež mu hrozí“, jak to formuloval se skrytou narážkou na Prusko vládní list *Die Presse*. Účastníci válečné rady se shodli na tom, že boj bude s velkou pravděpodobností veden na dvou bojištích, na severu a jihu impéria. To znamenalo přizpůsobit tomu i vojsko, protože rozhodovat se bude na severu. Tamní armáda bude mít sedm armádních sborů, zatímco „Jižní armádu“ budou tvořit sbory tři. Oproti „severním“ sborům v síle čtyř brigád budou mít „jižní“ každý o brigádu méně. Třebaže rakouské vojenské síly převyšovaly pruské i italské dohromady, nejvyšší vojenští představitelé ve Vídni byli při posuzování vlastních šancí více než opatrní. I když se

v Praze bude říkat, že „Prušáky utlučeme čepicemi“, muži v bílých rakouských uniformách optimismem zrovna nepřekypovali.

Jednačtyřicetiletý generál Govone, který se jako čerstvý absolvent vojenské akademie v hodnosti poručíka zúčastnil už první války za sjednocení a málem byl zabit za války proti Rusku na Krymu, odkud si přivezl jako suvenýr pohlavní chorobu, přijel do Berlína 14. března, přesně v den, kdy rakouská válečná rada zakázala novinám informovat o pohybech vojsk. Dva dny nato se od Bismarcka dozvěděl, že Rakousko rozeslalo členským zemím Německého spolku tajnou nótu s výzvou řešit záležitost polabských knížectví, což Bismarck interpretoval jako porušení smlouvy z Bad Gasteinu. Nedojde-li ve spolkovém parlamentu ve Frankfurtu ohledně Šlesvicka a Holštýnska k dohodě, je třeba počítat i se „spolkovou“ akcí proti Prusku, hrozil rakouský ministr zahraničí hrabě Mensdorff-Pouilly. Bismarck kontroval nótu nastolující

František Josef I.

téma reformy Německého spolku. Zatímco mezi Rakouskem a Pruskem hřmělo, Govone se v Berlíně cítil podle vlastních slov „zbytečný“. Tak alespoň referoval La Marmorovi o tom, že František Josef „zapomněl“ 22. března popřát Vilémovi I. k jeho jmeninám.

Přesně první dubnový den se rozjel do Paříže s La Marmorovým požeňnáním hrabě Francesco Arese Licini, aby si tam promluvil s dávným přítelem z dětství. „Malý“ Napoleon vyjádřil pro italský postup porozumění. Italsko-pruská aliance byla v dané chvíli i v jeho zájmu. Nikoli však válka, natož Itálie v roli agresora. Napoleon rozehrával jednu ze svých pověstných šarád. Prusku sliboval neutralitu a Rakušany přesvědčoval, že je na jejich straně, ale že do „jejich války“ s Prusy se míchat nebude. A Italy otcovsky nabádal, aby si z něj vzali příklad. Jenže ti měli svou hlavu.

Italsko-pruská dohoda podepsaná 8. dubna zněla, že „útočná a obranná smlouva“ pozbude platnosti do tří měsíců, pokud Berlín do té doby nevypoví nepřátelství Vídní. Dojde-li k válce, sliboval Bismarck, Itálie získá celé Benátsko. Govone se zmínil také o Jižním Tyrolsku, ale na to už Bismarck neslyšel. Italové si ho budou muset vybojovat sami, naznačil s odůvodněním, že se jedná o část Německého spolku a do toho Prusko kvůli ohledům na už tak rozjitzřené německé veřejné mínění nepůjde.

Hlavní starostí šéfa pruského vládního kabinetu nyní bylo, aby mezi jeho zemí a Rakouskem promluvily do tří měsíců zbraně. I proto zařídil, aby informace o „tajné dohodě“ s Italy, kterým navíc půjčil na válku sto dvacet milionů lir, pronikly okamžitě do pruských novin. Následující den Bismarck zveřejnil, jak by si představoval reformu Německého spolku. A válka byla zase o kousek blíž.

Rakouská válečná rada se mezitím zabývala urychleným formováním čtvrtých praporů v každém pluku. O pár dní později František Josef souhlasil s doplněním dělostřelectva na válečný stav.

V této době francouzskými novinami proletěl nikoli náhodou nápad, aby si Rakousko koupilo mír na jihu za Benátky. Napoleon III. s touto možností seznámil i La Marmoru. Kdyby musel Viktor Emanuel kvůli svým závazkům vůči Prusku přece jen bojovat, pak jen tolik, aby se neřeklo, přemlouval Bonaparte italského prvního ministra. A ten na to slyšel. Jen kdyby nebyla ve hře nejen jeho čest, ale hlavně čest jeho panovníka.

Tento nápad se zamlouval také části rakouských velitelů hrozících se války na dvou frontách. Tomuto *obchodnímu* řešení bylo nakloněno jak velení Severní armády, tak také většina členů císařské vojenské kanceláře. Kategoricky proti byla z prestižních důvodů generalita Jižní armády. Poslední slovo měl ale císař. Třebaže František Josef bazíroval na cti, válku pouze pro zachování *image* si nepřál už z praktických důvodů. Stejně tak se ale nechtěl snížit k handlu s Viktorem Emanuelem. Bonaparte, kterého jinak František Josef z hloubi duše nesnášel, se jako prostředník ale hodil. Čest by neutrpěla a rakouská armáda by se mohla soustředit na Prusy. Samozřejmě vše mělo mít svůj čas, aby to nevypadalo jako z nouze cnost.

Jenže všichni tři, jak La Marmora a Napoleon, tak František Josef, podcenili Viktora Emanuela. Ten si přál konečně smýt z Italů nálepku těch, „co nebojují“. O to více italského krále a pruského prvního ministra nemile zaskočil rakouský návrh z 18. dubna určený Berlínu zastavit válečné přípravy. To se nedalo jen tak odmítnout. Jelikož Italové pokračovali pod záminkou manévrů ve skryté mobilizaci a dále přesouvali své jednotky blíže k hraničním řekám Pádu a Minciui, rakouská válečná rada nařídila 21. dubna částečnou mobilizaci a uvedla do bojového stavu Jižní armádu. Bismarck se mohl uklidnit, protože Vídeň tak potvrdila svou staletou „perfidnost“, jak hned s patřičným humbukem nahlas ventiloval. Například i jinak dobře informovaný zpravodaj londýnských *Times* referoval z Vídně, že Rakousko brzy na jihu zaútočí. Nepomohlo ani, že rakouské noviny unisono opakovaly, že vše je jinak, že ve skutečnosti to jsou Italové, kdo se chystá udeřit jako první. A když přešla o týden později do bojového stavu i rakouská Severní armáda, pruský kancléř měl další munici pro svou propagandistickou kanonádu. Itálie v reakci na rakouské „provokace“ mobilizovala 26. dubna, „jak to žádá bezpečnost království... a obrana země“.

Mobilizace probíhala na italské poměry docela rychle. Jen v průměru jeden ze sta povolanců se pokusil vyhnout uniformě, což byl na tamní poměry malý zázrak. Jak ale připomněl La Marmorův přítel, nyní už bývalý ministr války generál Agostino Petitti Bagliani di Roreto, „něco jiného je mobilizace a něco jiného koncentrace“ armády. To už byla záležitost organizace a ta pokulhávala na obě nohy. Protože nebylo možné včas provést výcvik nového odvodového ročníku,

ministr války Pettinengo rozhodl, aby čtyřicet tisíc mladých mužů zůstalo raději doma.

Organizačně byla Itálie rozdělena do šesti vojenských okruhů s velitelstvími v Turínu, Milánu, Parmě, Bologni, Florencii, Neapoli a Palermu. V Cagliari na Sardinii sídlilo podvelitelství. Ozbrojené síly čítaly dvacet pěších a jednu jízdní divizi rozdělených do šesti armádních sborů. Divizi tvořily dvě brigády, každá o dvou plucích, prapor lehké pěchoty *bersaglieri*, dvě jízdní eskadrony, tři baterie, setnina trénu, setnina jízdních *guide*, zdravotnický a administrativní oddíl.

Celkem italský král disponoval osmdesáti pěšími pluky, z nichž bylo prvních osm „granátnických“ (*granatieri*) a ostatní „řadové“ (*di linea*). V sestavě pluku byly čtyři prapory po pěti setninách, přičemž pátá setnina byla depotní (rezervní, záložní). Za války měl mít pluk 2453 mužů bez depotních jednotek. Elitu představovalo pět pluků *bersaglieri* po 5024 mužích rozdělených do osmi praporů o čtyřech setninách. Další jednotkou byl trestní oddíl *cacciatori franchi* (myslivci) čítající přibližně 650 mužů.

Zbraní pěchoty byla rýhovaná perkusní puška *Minié* M. 1860 ráže 17,6 mm s píkovým bodákem. Maximální dostřel 600 metrů, účinný dostřel asi 400 m. *Bersaglieri* používali kratší pušku *Minié* M. 1856 s nožovým jednosečným bodákem. Vojáci fasovali 60 střel. Dalších 140 střel na muže vezly muniční vozy.

Jezdectvo tvořilo devatenáct pluků. Čtyři dragounské pluky tvořící samostatnou jízdní divizi (4266 mužů a 12 děl) patřily do kategorie těžké jízdy (*cavallieri di linea*). Ze zbývajících patnácti pluků bylo sedm kopinických (*lancieri*), šest švališerských (*cavalleggeri*) a jeden husarský pluk (*ussari di Piacenza*) a pluk *guide*. Pluk tvořilo šest, v případě *guide* sedm, eskadron, z toho jedna depotní. Jízdní pluky čítaly 928 mužů, eskadrony 146 jezdců.

Těžká jízda a kopiníci (*lancieri*) byli vyzbrojeni kopím M. 1860, šavlí a pistolí. Dva kopinické pluky používaly dlouhou pistolí (*pistolone*), která se přišroubováním pažby měnila na krátkou karabinu. *Cavalleggeri* měli krátké pušky *Minié* M. 1860. *Guide*, pověřovaní hlavně kurýrní službou a někdy průzkumem, měli k dispozici šavli a pistolí, případně *pistolone*.

Dělostřelectvo čítalo devět pluků, z čehož 1. pluk byl pontonýrský o devíti setninách, další tři byly pluky pevnostního dělostřelectva (*di piazza*) a pět polních (*di campagna*). Polní pluk tvořilo šestnáct polních a dvě depotní baterie. Pouze v sestavě 5. pluku bylo čtrnáct polních a dvě jízdni baterie zařazené do sestavy jízdni divize. Jízdni baterie obnášela 126 mužů, 100 koní a šest až osm děl. Polní baterie měla 112 mužů, 50 koní a taktéž šest až osm děl. Dělostřelectvo disponovalo obdobou francouzských bronzových rýhovaných zprědu nabíjených kanonů *La Hitte* vzor *Mattei*. Polní baterie byly vybaveny osmiliberními kanony *M. 1863* ráže 9,6 cm s účinným dostřelem dva a půl tisíce a maximálním dostřelem čtyři tisíce metrů. Šestnátiliberní kanony *M. 1863* ráže 12,1 cm měly účinný dostřel 3200 m. Tato šestnátiliberní děla byla používána taktéž jako pevnostní a obléhací. Baterie osmiliberních děl byly přiděleny k brigádám, zatímco šestnátiliberní baterie příslušely k dělostřelecké záloze. Horské baterie byly vyzbrojeny pětiliberními děly ráže 8,6 cm s dostřelem osmnáct set metrů v případě použití granátů a čtyři sta metrů u kartáčů.

Obsluha děla měla k dispozici dvě stě střel, z toho padesát šrapnelů naplněných jedenačtyřiceti olověnými kuličkami. Střela osmiliberního děla vážila čtyři a půl kilogramu. Munice do šestnátiliberních kanonů měla váhu dvanáct kilogramů.

Specialitou byla čtyřcetiliberní děla ráže 16,5 cm určená k obraně pobřeží a proti opancéřovaným lodím. Do takových děl se používaly padesátikilogramové střely, přičemž jeden výstřel zkonsumoval šest až osm kilogramů střelného prachu. Celkem měli Italové 492 děla. Osobní zbraní dělostřelců byla pěchotní puška a bodák.

Ženijní službu tvořily dva sapérské pluky o osmnácti setninách a tři pluky trénu o devíti setninách. Šest setnin tvořila zásobovací a zdravotní služba.

Celkem to bylo 245 680 příslušníků pěších pluků, 26 495 *bersaglieri*, 19 003 kavaleristů, 28 944 dělostřelců a pontonýrů, 8264 ženistů a 2460 příslušníků trénu. Na celou armádu připadalo 772 lékařů, 161 lékárníků, 118 veterinářů a 176 polních kurátů.

Další armádním sborem bylo 20 548 pěších a jízdni karabiníků (*reali carabinieri*) sloužících jako četnictvo. Jejich výzbroj tvořila šavle, pistole a puška, která dala karabiníkům jejich jméno. Jednalo se o elitní

sbor s minimální výškou postavy 1,67 metru. Všichni museli být gramotní a svobodní, případně bezdětní vdovci.

Vojenská služba byla povinná pro všechny muže od jednadvacátého roku věku. Z 200 000 až 220 000 branců nastupovalo ročně k armádě průměrně 80 000 mladých mužů. Existovala možnost se za 3200 lir vykoupit s tím, že toto místo zaujme dobrovolník. Ten také inkasoval uvedenou částku. Z uvedených 80 000 branců přibližně 40 000 až 50 000 absolvovalo pětiletou vojenskou službu (*soldati d'ordinanza*), na kterou navazovalo šest let v záloze. Zbývajících 30 000 až 40 000 mužů (*soldati provinciali*) prodělalo sedmi až osmítýdenní výcvik a poté byli propuštěni na dlouhodobou dovolenou s tím, že je čekalo pět let v záloze a případně možnost povolávací rozkazu do Národní gardy. Dalšími vojáky byli dobrovolníci upisující se na osm let.

Celkový stav italské armády tak mohl v případě mobilizace veškerých záloh dosáhnout 495 000 mužů první kategorie. Dalších až 200 000 Italů spadalo do druhé kategorie, tzv. „provinčních“.

Jinou složkou ozbrojených sil byla Národní garda (*Guardia Nazionale*). Službě v gardě podléhali všichni muži platící státem stanovenou daň do pětapadesátého roku věku. Celkem mohlo být zformováno až 220 praporů Národní gardy po pěti stech mužích. Muži do pětatřiceti let patřili do tzv. mobilní Národní gardy. Ročně absolvovali dvacetidenní cvičení a mohli být povoláni v době míru do maximálně tříměsíční služby. Během války měla mobilní garda suplovat úlohu armády na území státu (ochrana státního území, komunikací, veřejného pořádku atd.). Z vojenského hlediska byla *Guardia Nazionale* téměř nepoužitelná kvůli děsivé bojové morálce, o výcviku nemluvě.

Když byla 6. května 1866 uvedena armáda do bojového stavu, vznikl také dobrovolnický sbor (deset pluků po dvou praporech o 723 mužích). Jeho velitelem se stal „miláček národa“, „generál“ Giuseppe Garibaldi. Jeho přítomnost působila na Italy jako med na vosy. Kvůli vysokému zájmu dobrovolníků byly pluky rozšířeny na čtyři prapory. Do sestavy sboru dále patřily dva dobrovolnické prapory *bersaglieri* po 780 mužích, dvě eskadrony *guide* po 205 mužích, ženijní a sanitární setnina. Celkem 35 636 mužů. Přesto bylo do služby povoláno 40 000 národních gardistů.

Italové se s tím nespokojili. Nejprve bylo 26. května rozhodnuto, že přibude čtyřicet nových pěších praporů. A 10. června se armáda,

alespoň papírově, rozrostla o dalších čtyřicet praporů. Každému z pěti pluků *bersaglieri* přibyl v pořadí už devátý prapor. Koncem června 1866 se stav italské armády vyšplhal na 483 087 mužů.

Italské námořnictvo tvořilo třiasedmdesát bojových a čtyřiadvacet transportních lodí o celkovém výtlaku 186 869 tun s 1398 děly. Jeho páteří bylo devatenáct fregat a pět korvet. Jednalo se z velké části o pancéřová plavidla s parním pohonem lodního šroubu. Přes dvě desítky dřevěných plavidel byly kolesové parníky a deset se muselo spolehnout jen na plachty. U maríny sloužilo 22 266 mužů, jejichž služba trvala osm let.

„Rakousko je nuceno,“ odpověděl týž den ministr zahraničí Mensdorff-Pouilly, „uvést svou armádu do válečného stavu a zajistit dostatečnou obranu nejen své hranice u Pádu, ale i celého pobřeží... Tyto přípravy jsou prováděny pouze z důvodu možného boje proti Italům.“ Jedním dechem ujišťoval, že „odražení útoku našich jižních sousedů... nebude mít žádný vliv na obnovu normálních vztahů mezi Rakouskem a Pruskem“. Toho se chytil Bismarck: „Pokud... by Itálie v těchto posledních dnech začala s válečnými přípravami, bylo by třeba je pokládat za stejná opatření, jež jsme přijali my v důsledku předcházejícího rakouského posilování armády... Doufáme, že císařská vláda... začne uvádět své vojsko do mírového stavu, což nám umožní učinit totéž.“

Stupňující se napětí ve vztazích s Rakouskem donutilo La Marmoru, aby se Bismarcka prostřednictvím Govoneho zeptal, zda v případě napadení Itálie Rakušany, vypoví Berlín Vídní válku. Prusko se ve smlouvě s Itálií k ničemu takovému nezavázalo, přesto se vláda v tomto případě pokusí panovníka přesvědčit pod pohrůžkou demise, aby tak učinil, slíbil Bismarck šokovanému generálovi první májový den. O čtyřiadvacet hodin později Bismarck Govoneho uklidnil: „Král souhlasí s pomocí Itálii, pokud se Italové absolutně zdrží jakékoli provokace, jakéhokoli útoku.... „Pokud jde o mě osobně, nevěřím, že by existoval rakouský návrh, který by nás mohl uspokojit. Kdyby ale... v takovém případě se postaráme, aby byly italské zájmy zohledněny.“ Zároveň Govoneho ujistil, že pruská mobilizace je na spadnutí.

V téže době se ve Vídni opět objevil bankéř Jacob von Landau. Znovu zkoušel vyhandlovat Benátky za italskou neutralitu. Rakouský císař

ale nebyl obchodník, byť původně nabízená miliarda lir představovala obrovskou sumu. V rakouských zlatých to bylo dvě stě padesát milionů, přibližně polovina ročního příjmu monarchie. „Pokud by osud zbraní rozhodl proti mně, podřídil bych se,“ měl říci o budoucnosti Benátek František Josef. Ve vídeňských novinách se přitom už nějakou dobu přetřásalo, že „není psáno ve hvězdách, že Rakousko musí věčně vládnout nad městem v lagunách a benátskou pevninou. Jsme pány, nikoli otroky tohoto vlastnictví.“ Zato korespondent londýnských *The Times* psal z Vídně, že „mnoho ctěných osobností v tomto městě věří, že císař brzy ztratí s italskou vládou trpělivost a nařídí svým generálům překročit Pád a Mincio“.

Souběžně s tím přesvědčoval Mensdorff-Pouilly svého francouzského kolegu Édouarda Drouyna de Lhuys, aby Francie silou svého vlivu Italy umravnila. Nabízel, že Jižní armáda bude opět uvedena do mírového stavu, pokud se Viktor Emanuel zaváže učinit totéž. Jenže ten si přál válku. Itálie může jako suverénní stát dělat, co chce, ale nemůže po Francii chtít, aby za ni tahala z ohně horké kaštiny, vzkázal proto jménem Napoleona III. státní ministr Eugéne Rouher do Florencie i Vídně zároveň. O to více jeho kolega na ministerstvu zahraničí Drouyn de Lhuys rozehrával téma výměny Benátek za mír. Tento návrh zazněl oficiálně z francouzské strany 4. května a už následující den mohl Bonaparte informovat La Marmoru, že se s Františkem Josefem domluvil. Rakousko přenechá Benátky Francii, ta je obratem daruje Itálii, která přestane s válečnými přípravami. Francie zároveň bude souhlasit s tím, že Vídeň se za Benátky odškodní Slezskem. Samozřejmě až porazí Prusy. „Neopustit (Prusko) je otázka cti a loajality,“ vysvětlil La Marmoru poslancům, proč musí, ač nerad, na Bonapartovu nabídku nereflaktovat. Aby uklidnil Bismarcka, ještě v noci z 5. na 6. května, slíbil vyslanci von Usedomovi, že „jakmile bude (z Pruska) informován..., vyhlásí Rakousku válku“.

„La Marmoru a král jsou opilí (svou) jistotou, nadšením a tvrdohlavostí. Měli by pochopit, že o zemi se nehraje jako v kostky, ale oni se chovají, jako kdyby jim radili kretění,“ zlobil se realisticky uvažující bývalý Cavourův spolupracovník, senátor za Lombardii hrabě Ercole Oldofredi Tadini. Na jeho „kreténské“ názory, jak se dali dotčení slyšet, nebyli u dvora ani v nejmenším zvědaví. A to přitom všichni, stejně jako jinde v Evropě, čekali, že to Rakousko Prusku natře, dojde-li na zbraně.

„V případě války... bych se více než o počet vojáků strachoval o to, jak jim bude veleno,“ prohlásil v polovině prosince 1865 Alfonso La Marmora. Nemyslel tím ani tak, jak, ale kdo bude velet. Na jeho prorocká slova došlo dříve, než se nadál. V polovině dubna se o nejvyšší post přihlásil panovník. Viktoru Emanuelovi nestačily dvě předcházející války, kde se nejprve jeho otec a po něm on pletli vojákům do řemesla. Král krátce nato přišel s nápadem, že vzniknou tři velké armádní sbory, kterým budou velet jeho oblíbenec Enrico Morozzo Della Rocca, trůnu oddaný Alfonso La Marmora a jejich věčný soupeř Enrico Cialdini. Celou armádu bude podle královny vize řídit válečná rada. Spolu s ním v ní zasednou tři zmínění velitelé sborů a šéf generálního štábu.

Cialdini

Třebaže na papíře existovalo „jednotné velení“, skutečnost vypadala jinak. Svou roli tu hrála i dlouholetá rivalita přecházející až v animozitu mezi jednotlivými generály. Tak vypadl hned v prvním kole při výběru šéfa generálního štábu panovníkův favorit, bývalý ministr války generál

Agostino Petitti. Viktor Emanuel se nakonec rozhodl vyřešit spor o velitele generálního štábu tím, že nechal výběr na ministrovi války Ignaziovii Pettinengovi. Ten navrhl La Marmoru, což těžce nesl Cialdini. Okamžitě proto v dopise z 1. května požádal La Marmoru, aby se i on stal velitelem na La Marmorově úrovni „nic víc, nic méně“. „Dělit se o morální odpovědnost za vedení války,“ už ale nechtěl.

Přemlouván Petittim, který prozatímně za něj řídil generální štáb, La Marmora nakonec s rozdělením armády souhlasil. Její větší část, „armáda Mincio“ (*Armata di Mincio*), tvořená divizí těžkého jezdeckta a třemi armádními sbory, se soustředí v pásmu Lodi – Cremona – Piacenza. Bude jí velet La Marmora spolu s králem. Cialdini převezme v Bologni velení nad „armádou Pád“ (*Armata di Po*) označovanou také jako IV. armádní sbor o osmi divizích a dvou brigádách lehké jízdy.

Pětapadesátiletý zběhlý student medicíny Enrico Cialdini byl vojenským samoukem. Kvůli účasti na povstání v Modeně musel uprchnout do zahraničí. Zakotvil ve Španělsku, kde zahájil svou vojenskou kariéru na straně karlistů. Do Itálie se vrátil v roce 1848 v hodnosti plukovníka a sloužil u dobrovolnického sboru Giovanni Duranda. Generálské epolety si vysloužil za krymské války. Za vítězství nad papežskou armádou v roce 1860 obdržel titul vévody z Gaety. Jemu také připadla největší zásluha na potlačení revolty v jižní Itálii. Docílil toho tvrdostí kombinovanou s potřebnými represemi. Nyní, jak doufal, znovu předvede své schopnosti a přeskóčí konečně (i podle jeho názoru nepřiliš talentovaného) La Marmoru.

Do 5. května dopravily italské železnice k rakouské hranici u Pádu a Mincia asi sedmdesát tisíc vojáků. Podle oficiálního vysvětlení měli chránit zemi před případným nepřátelským útokem. Jejich počet ale dále stoupal. V polovině měsíce jich bylo už devadesát tisíc, tedy více než mohli Rakušané postavit proti Itálii do pole.

Celkem budou mít Italové k 15. květnu ve zbrani 314 331 mužů. Z nich půjde do boje 249 900 mužů. V pěchotě a kanonech, kterých bylo připraveno 490, tak budou disponovat téměř trojnásobnou a v jezdecktvu dokonce čtyřnásobnou převahou. To však nebylo stále všechno. Už byly připraveny rozkazy k formování čtyř nových divizí tvořenými zbytkem brigád ponechaných prozatím na jihu a nově vznikajícími pluky. Tři divize posílí „armádu Pád“, čtvrtá se připojí k „armádě Mincio“.